

‘The Academy of Tal R’
in Museum Boijmans van
Beuningen

Lekker eigenzinnig

Ogen, overal doemen ogen op in de collages en tekeningen van de Deens-Israëlische kunstenaar Tal R. Dat is niet voor niets, want zijn kunst is veel en vol vormen. Ogen heb je nodig om die veelheid van beelden te bekijken. Betekenis doet er wel toe, maar die bevindt zich soms letterlijk in je ooghoek, bereid om op te lossen op het moment dat je je volle aandacht op een detail richt. Tal R is een kunstenaar die naadloos past in het zo romantische idee van de beeldend kunstenaar die zijn eigen wereld schept en die zich laaft aan alles wat hij of zij tegenkomt.

Machteld LEIJ

In Museum Boijmans van Beuningen heerst Tal R met zijn overzicht van twintig jaar kunst ‘The Academy of Tal R’. De muren zijn van plint tot plafond bedekt met schilderijen, tekeningen, collages van de kunstenaar. Ze strijden allemaal om de aandacht. En allemaal zijn ze in zichzelf gekeerd. Als om aan te geven dat de geest bezeten is van bepaalde ideeën, duiken overal terugkerende motieven zoals fallussen, of ronde vormen die op boksballen lijken. Abstractie en mensfiguren wisselen elkaar af.

Die figuren zijn bijna allemaal gedrenkt in een gevoel van eenzaamheid. Tal R tekent deuren, trappen en sleutelgaten die doorkijkjes bieden op spookachtige figuren en clowns. En altijd geven ze het gevoel dat je een buitenstaander bent, alsof je een glimp opvangt van een wereld waar je niet binnen kunt treden. In ‘The Bend’ (2016) hangt een persoon gebogen op een tafel, gebaseerd op een bestaande foto van een vrouw die in een staat van psychische verwarring verkeert. Het motief keert regelmatig terug in verschillende doeken.

Tal R stapelt laag op laag beeld, woorden en betekenis. Om met wat daar uitkomt niet alleen zichzelf, maar ook de toeschouwer te verrassen. Het kan indrukwekkend uitpakken: in een ruimte draaien bizarre objecten en vormen rond om hun eigen as. In dat esthetische circus weerklinkt zacht getingel en mikken spotjes schaduwen op de muur.

Innerlijke motor

De tijd waarin Tal R de academie bezoekt, was de tijd waarin de schilderkunst weer eens onder druk stond. Hij vertelt in een documentaire hoe hij zijn eigen weg zocht. Hij verliet de school, zijn rector met stomheid geslagen achterlatend. Van zijn vader moest hij iets anders gaan doen, dus schreef hij zich in op een tekenschool. Toen dat niet beviel ging hij

reizen, voor hij besloot de kunstacademie aan te doen. En daar liet hij domweg zijn overvolle huis zien, aan scouts die kunstenaars zochten voor een prestigieuze kunsttentoonstelling. En jawel, hij werd nog uitgenodigd ook. Hij had geen kunstwerken getoond, omdat hij daar op dat moment niet meer mee bezig was.

Lekker eigenzinnig is hij. Zo’n eigenschap doet het traditioneel gezien goed bij kunstenaars. Die maakt en die schept, de voorstellingen rollen uit zijn handen, voortgejakkerd door een innerlijke motor die niet altijd even goed uit te leggen is aan de buitenwereld. Hij heeft het tij mee, want de ooit doodverklaarde schilderkunst blijkt weerbarstig als Tal R zelf. Hij is van dezelfde generatie schilders als Peter Doig en Daniel Richter, die vaak in een adem met Tal R worden genoemd. Maar niemand schildert zo manisch als hij. De beeldmachine die Tal R is, spuugt soms zelfs werken uit die meerdere auteurs kennen. Aan de reeks ‘Adieu Interessant’-collages liet hij studenten werken. De doeken van rond 2005-2008 zijn imploderende stervormen aan gekleurde lijnen die in het centrum samenkomen. In de marge verweeft een dikke humuslaag aan knipsels, afbeeldingen van naakten, van copulerende paartjes en meer, veel meer. Er is sprake van een soort cumulatieve geest, bijna alsof een kunstwerk ontstaat, voortgedreven door energie in plaats van als gevolg van weloverwogen beslissingen.

De 191 schilderijtjes en collages die samen de installatie ‘House of Prince’ (2000-2004) vormen, lijken ook het resultaat van collectieve arbeid, zijn versie van volkskunst. Hij herleidt beeld tot emblemen. Soms alleen kleurvlakken, dan weer herkenbare vormen, weer die fallussen. En ook hier is het de hoeveelheid die indruk maakt. Maar wat blijft er over van Tal R’s werk als één schilderij niet op de energie van omringende schilderijen kan mee surfen? Dan zit je in dit geval met tekeningen en collages die rudimentair aandoen. Ongetwijfeld zou de kunstenaar dat een compliment vinden. Autodidact is hij allang niet meer, maar in interviews benadrukt hij onvermoeibaar zijn eigen, immer afwijkende weg binnen de leerinstituten. Maar wat als hij maar een of twee werken zou mogen tonen in plaats van dat volle, spectaculaire overzicht, bijna te veel om in je op te kunnen nemen? De echte test zou zijn als Tal R zich zou moeten beperken.

‘The Academy of Tal R’ tot 21 januari 2018 in Museum Boijmans van Beuningen, Museumpark 18-20, Rotterdam, NL. Open di-zo van 11-17 u. www.boijmans.nl

Hij is van dezelfde generatie schilders als Peter Doig en Daniel Richter, die vaak in een adem met Tal R. worden genoemd. Maar niemand schildert zo manisch als hij

Palais de Tokyo brengt hedendaagse kunst in Versailles

Een ‘Winterreise’ doorheen tuinkamers

Sinds 2008 nodigt Château de Versailles iedere zomer een hedendaagse kunstenaar uit. Toen Jeff Koons de serie aftrapte was controverser en media-aandacht gegarandeerd. Na onder meer Takashi Murakami, Lee Ufan, Anish Kapoor en Olafur Eliasson werd het format sleets. Een goed idee dus om de tiende editie in samenwerking met het Parijse Palais de Tokyo te maken, te verplaatsen van de zomer naar de winter en om te dopen in een groepstentoonstelling.

Nanda JANSSEN

‘Voyage d’hiver’ voert langs kunstwerken die speciaal gemaakt zijn voor de verschillende bosquets of tuinkamers. Geïnspireerd door Schuberts ‘Winterreise’ is de tentoonstelling opgevat als een contemplatie over kosmische en menselijke tijd. Het thema van metamorfose is losjes over de expositie gedrapeerd en dat geeft veel speelruimte. De tuinkamers zijn normaliter enkel bij speciale evenementen geopend. Zonde, want ze verdiepen het bezoek aan Versailles. De barokke, symmetrische tuinen zijn omringd door hoge hagen en bevatten fontein (die uit staan), vijvers, (schelpen)groten, colonnades, cascades en beeldengroepen. Lodewijk XIV gaf de opdracht tot het gros van deze tuinsalons waar een moreel, politiek en mythologisch programma aan ten grondslag lag en waarin kunst, architectuur en natuur verenigd zijn. Informatie hierover is als kruimeltjes voor de bezoeker uitgestrooid. De bosquets vormen een fenomenaal decor voor de kunstwerken. Een achtergrond die met het verstrijken van het seizoen bovendien verandert.

Daar waar de zomertentoonstellingen in Versailles de laatste jaren bij voorbaat al zwichtten onder de druk van zoveel grandeur en prestige, heeft ‘Voyage d’hiver’ een zekere lichtheid. Dat zit ‘m mede in de kunstenaarselectie. Er is niet meer gekozen voor enkel mannelijke kunstenaars die een stevige positie op de kunstmarkt hebben (Joana Vasconcelos was de enige vrouw in de negen voorgaande edities), maar voor een mix van leeftijden, posities, nationaliteiten en media. De zeventien kunstenaars, vijf vrouwen en twaalf mannen – dat dan weer wel – zijn allen goede bekenden van Palais de Tokyo, het Parijse walhalla voor hedendaagse kunst. Je kan een kanttekening plaatsen bij het feit dat telkens dezelfde instituten steeds meer evenementen buiten de deur naar zich toetrekken, waardoor een select gezelschap van curatoren en kunstenaars de cultuur bepalen. Gezien de positie van Versailles is een samenwerking met Palais de Tokyo echter passend. Versailles was altijd avant-garde en Palais de Tokyo staat voor de ‘avant-garde’ van nu.

Paaseieren

De plaatsing van de kunstwerken is uitgekend. Een gouden ring van kale takken accentueert niet alleen de beroemde vijver met de beeldengroep van Apollo, de zonnegod naar wie Lodewijk XIV zich modelleerde, maar ook de gronden die zich erachter uitstrekken. ‘The Sun’ van Ugo Rondinone staat op het verste punt en kroont de tentoonstelling. Dit monumentale werk belicht de achilleshiel van de voorgaande serie die bestond uit uitsluitend reusachtige kunstwerken. Palais de Tokyo trapt ondanks het lijvige budget niet in die

valkuil. Louise Sartor hing bijvoorbeeld kleine schilderijtjes op aan de takken in een bosje. Normaliter schildert Louise Sartor (°1988) op kleine stukken onregelmatig gevormd karton, papier of eierdoosjes eenvoudige scènes waarin een vrouw een handeling verricht. Een goed idee om deze jonge kunstenaar met dit fragiele werk uit te nodigen en de gelegenheid te geven zich verder te ontwikkelen. Op kleine stukjes hout schilderde Sartor voorstellingen met dieren, een herinnering aan de negenendertig met dierfiguren gedecoreerde fontein die hier ooit stonden. Niet vaak is schilderkunst op zo’n geslaagde wijze geïntegreerd in een buitententoonstelling.

Het is zeer te waarderen dat Palais de Tokyo ook andere jonge (Franse) kunstenaars dit belangrijke podium geeft. Met het werk van Hicham Berrada (°1986) zou je graag even alleen willen zijn om te bespiegelen over het bestaan. Chemische processen, op gang gebracht door de vermenging van chemische stoffen of elektrolyse, brengen transformaties van een wonderlijke schoonheid op gang. Ieder van de zeven cilinders die in een folly zijn opgesteld, bevatten een organisch gevormde sculptuur van brons op ‘sterk water’. Elektrolyse degradeert het metaal en levert tegelijkertijd een fascinerende ‘mist’ op.

Oliver Beer (°1985) creëerde een geluidswerk dat opgenomen en live geluiden vermenst. Het geluid van een kiezeltje dat in de fontein wordt gegooid of van gestamp op de grond wordt door de leidingen van de lege fontein geleid. De resonantie versterkt of vervormt deze geluiden als was het een orgelpijp. Beer laat de klanken rondzingen in de tuinkamer. ‘Accord / Tacet’ wekt de verwondering over geluid op en scherpt het bewustzijn.

Geluidswerken, chemie, monumentale sculpturen, schilderijtjes die als paaseieren zijn verstopt, teksten (John Giorno): de kunstbenadering is breed en dat leidt tot een levendige tentoonstelling. Stéphane Thidet maakte het pièce de résistance en sluitstuk van ‘Voyage d’hiver’. In de Bosquet de la Salle de Bal waar bals gehouden werden, goot de kunstenaar het beeld van een feestzaal nadat alle gasten vertrokken zijn, inclusief omvergeworpen vleugel en stoelen, in ijs.

Missers

Er zijn ook missers. David Altmejd, de meest overschatten kunstenaar van deze tijd die zelden op een origineel idee is te betrappen, spint zoals gewoonlijk een wollig verhaal rond zijn twee sculpturen, een weerwolf en een figuur die zichzelf boetseert. Het is een raadsel hoe Sheila Hicks, met ruim tachtig jaar de nestor van deze line-up, denkt dat de meters stof in haar sculptuur het maanden goed houden in weer en wind. Het werk van Tomás Saraceno die met zijn ‘Cloud Cities’ stil staat bij de verovering van de ruimte door bijvoorbeeld in de lucht te wonen, overtuigt vaak door de lichtheid ervan. Maar de groepjes vijfkantige kubussen zijn zo zwaar uitgevoerd dat je geen moment in dat idee mee gaat. In het oog springen vooral de drie enorme pijlers verzonken in gigantische blokken beton die de constructie in de lucht moeten houden.

Desalniettemin is Palais de Tokyo er in geslaagd een afwisselende en gevarieerde winterreis samen te stellen. Het is trouwens niet de eerste keer dat het door het Franse patrimonium wordt omarmd. In 2008 streek Palais de Tokyo neer in Château de Fontainebleau. Die tentoonstelling had hetzelfde aantal kunstenaars maar was bescheidener van opzet, omdat met bestaande kunstwerken werd gewerkt. Erfgoedinstellingen waaronder de kastelenbranche en musea voor oude kunst ontdekten zo’n tien jaar geleden hedendaagse kunst als een handig instrument om publiciteit te genereren, jonger publiek aan te boren én binnenlands bezoek te bevorderen in plaats van alleen toeristen te trekken. Alhoewel die vermenging van oud en nieuw intussen geheel ingeburgerd is, krijgt het een nieuwe impuls door ‘Voyage d’hiver’.

‘Voyage d’hiver’ tot 7 januari 2018 in Château de Versailles, Place d’Armes, Versailles, FR. Open di-zo van 10-17 u. www.chateauversailles.fr

Nanda Janssen is curator en criticus en woont in Parijs.

Tal R, ‘Adieu Interessant’, 2005-2008, mixed media, 250 x 250,5 x 4,4 cm, The Ekard Collection

